

Висновки. Таким чином, організація часу життєдіяльності у студентів у процесі навчання здійснюється епізодично й не формується до рівня самоорганізації.

Проведене нами дослідження дало змогу виділити три групи студентів за рівнем розвитку вмінь організації життєдіяльності: низький, середній, високий. Низький рівень (34,0% опитаних) характеризується ситуативністю, нецілеспрямованістю всієї поведінки. Таким студентам властива повна залежність від ситуації, тимчасова перспектива їх вимірюється в межах одного дня – це ті, хто живе сьогоднішнім днем, а іноді – найближчим часом.

Середній рівень (45,6%) розвитку організації життєдіяльності пов'язаний з плануванням лише значущих навчальних цілей, але без охоплення інших видів діяльності. Цих студентів характеризує усвідомлення й ухвалення завдань організації та планування життєдіяльності, але лише в рамках найближчої часової перспективи (день, тиждень).

Високий рівень розвитку організації життєдіяльності (20,4%) пов'язаний з виконанням основних операцій організації і планування навчальної роботи та всієї життєдіяльності в необмеженій часовій перспективі.

Ще раз відзначимо, що дані одержані при опитуванні студентів, які вже мають достатній досвід навчання в ВНЗ, що ж до першокурсників, то тут становище гірше.

Література

1. Вузовское обучение. Проблемы активации / Б.В. Бокуть, С.И. Сокорева и др. – Минск : Университетское, 1989. – 108 с.
2. Гарифуллина М.М. Дидактические условия формирования учебной деятельности студентов : дисс ... канд. пед. наук / М.М. Гарифуллина. – Казань, 1986. – 200 с.
3. Добронравов Н.И. К проблеме адаптации первокурсников к условиям учебного труда в вузе / Н.И. Добронравов // Вопросы психологии личности и деятельности студентов. – Иркутск : Из-во ИГУ, 1976. – С. 16.
4. Карпова Е.В. Введение в специальность и культура умственного труда / Е.В. Карпова. – Ярославль : Из-во ЯГПУ, 1994. – 116 с.
5. Крайник В.Л. Формирование учебной деятельности студентов первого курса (на материале факультета физической культуры педагогического вуза) : дисс ... канд. пед. наук / В.Л. Крайник. – Барнаул, 1997. – 228 с.
6. Нечаева Т.А. Организационно-педагогические факторы активизации самостоятельной работы студентов : дисс ... канд. пед. наук / Т.А. Нечаева. – СПб., 1992. – 229 с.
7. Организация умственного труда : курс лекций / [сост. Ю.Б. Пиковский]. – М. : Изд-во МИСИС, 1990. – 100 с.
8. Ситдикова Д.Ш. Дидактические условия преемственности в формах и методах обучения в средней и высшей школах : дисс ... канд. пед. наук / Д.Ш. Ситликова. – Казань, 1985. – 150 с.
9. Сманцер А.П. Теория и практика реализации преемственности в обучении школьников и студентов : дисс ... доктора пед. наук / А.П. Сманцер. – Минск, 1992. – 426 с.
10. Соловьева Н.В. Формирование умений самостоятельной работы слушателей подготовительных курсов как средство их адаптации к обучению в вузе : дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Соловьева. – Л., 1986. – 269 с.

АЛЕКСЄЄВА Г.М.

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціальні й економічні реформи в Україні спричинили глибокі кризові процеси: зростання безробіття, професійну убогість, духовне зубожіння тощо. У такій ситуації гостро постало питання про соціальну та духовну підтримку окремих категорій населення, які опинились у кризовому стані, особливо моло-

дого покоління. Це потребує професіоналізації соціально-педагогічної роботи. Про актуальність цієї проблеми свідчить той факт, що в Державному реєстрі 1991 р. з'явилась спеціальність 7.000233 – Соціальна робота. Вона поступово запроваджується у вищих навчальних закладах України.

У науковому плані проблеми соціальної роботи стали предметом пильної уваги в публікаціях провідних українських спеціалістів, починаючи з початку 90-х рр. ХХ ст., таких як Л. Міщик, Т. Голованова, В. Васильєва, Є. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, М. Лукашевич, В. Полтавець та інші.

Аналіз цих та інших праць свідчить про те, що професія соціального педагога характеризується як багатоаспектна професійна діяльність, спрямована на зміну відносин між людьми та їх оточенням, на активізацію здібностей людей виконувати життєві функції, реалізувати прагнення і цінності, усунути дискомфорт і стреси, тому розробка та застосування комп'ютерних технологій, які сприяють адаптації й розвитку, самореалізації студентської молоді набуває актуальності. Як показує практика, незважаючи на широкий розвиток комп'ютерних технологій, система підготовки фахівців до використання ними в майбутній професійній діяльності розроблена недостатньо повно.

Мета статті полягає в обґрунтуванні структури готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що у визначенні поняття і структури готовності студентів до використання інформаційно-комп'ютерних технологій (далі – ІКТ) існують різні підходи. Крім того, не здобула належної уваги проблема готовності до застосування ІКТ саме майбутніх соціальних педагогів.

С. Яшанов [6] розглядає готовність майбутнього вчителя до ефективного використання новітніх інформаційних технологій як синтез таких структурних компонентів: мотиваційного; операційно-пізнавального; емоційно-вольового; оцінювального.

Р.С. Гурін [1] визначає готовність майбутнього вчителя до застосування нових інформаційних технологій у професійній діяльності як інтегровану якість особистості майбутнього вчителя, що виявляється, по-перше, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання нових інформаційних технологій та їх засобів; по-друге, в наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи в ході інформатизації процесу навчання.

Отже, готовність – це внутрішній стан (здатність), що є ознакою професійної кваліфікації, а також результатом цілеспрямованої підготовки. Готовність випускника вищого педагогічного навчального закладу, а саме майбутнього соціального педагога до використання ІКТ залежить від стану інформатизації суспільства, який, у свою чергу, впливає на рівень інформатизації закладу, а отже, й на рівень інформатизації життєдіяльності студентів і викладачів [6].

Проаналізувавши дослідження Р. Гуріна, О. Суховірського, О. Царенко, С. Яшанова, а також підходи Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Міжерикова, М. Резніченко, В. Сластьоніна до визначення компонентів готовності, ми створили структуру готовності майбутніх викладачів до використання ІКТ у навчальному процесі вищої школи, яка складається з таких блоків: психологічного,

загальнопедагогічного, інформаційно-комунікаційного (далі – ІК) та спеціалізованого. Розглянемо кожний з них.

До складу психологічного блоку, що являє собою морально-психологічну готовність студентів до роботи в навчальних закладах, входять такі компоненти, як:

- мотиваційний (професійні установки, інтереси, бажання займатись педагогічною роботою);
- морально орієнтований (професійний обов'язок, відповідальність, любов до дітей, педагогічний такт, товариськість, віра в можливості і здібності студентів тощо);
- пізнавально-операційний (професійна спрямованість пам'яті, уваги, мислення, уяви, творчі здібності та засоби, які забезпечують інтелектуальний розвиток студентів);
- емоційно-вольовий (емоційне сприйняття, професійний оптимізм, ініціативність, наполегливість у вирішенні навчально-виховних завдань, самовладання, здатність керувати своїм настроєм і настроєм інших);
- психофізіологічний (професійна діловитість, працездатність, наполегливість, доведення до кінця розпочатої справи; активність і саморегуляція, урівноваженість і витримка, рухливий темп роботи);
- оцінний (самооцінювання власної професійної підготовки) [2].

Наступний блок структури готовності – загальнопедагогічний, який складається з педагогічних умінь і навичок, що характеризують теоретичну та практичну готовність майбутнього викладача до професійної діяльності.

Теоретична готовність педагога передбачає наявність таких умінь, як:

- аналітичні (вміння педагогічно мислити);
- прогностичні (орієнтація на чітко визначений у свідомості суб'єкта кінцевий результат – мету. Вони спираються на знання суті та логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового й індивідуального розвитку студентів);
- проєктивні (виявляються в матеріалізації результатів педагогічного прогнозування в планах навчання і виховання);
- рефлексивні (знаходять вираження в контрольно-оцінній діяльності педагога, спрямованій на себе) [2–5].

Зміст практичної готовності виражається в зовнішніх уміннях, тобто у діях, які можна спостерігати. До них належать організаторські, комунікативні вміння.

Організаторська діяльність забезпечує включення студентів у різні види діяльності та організацію діяльності колективу, перетворює їх з об'єктів на суб'єктів виховання. До організаторських умінь зараховують мобілізаційні, інформаційні, розвивальні й орієнтаційні вміння.

Комунікативні вміння – це взаємопов'язані групи перцептивних умінь, власне навичок спілкування (вербального), а також умінь і навичок педагогічної техніки.

Третім блоком структури готовності майбутніх викладачів до застосування ІКТ є інформаційно-комунікаційний блок, що включає:

- потребу впровадження ІКТ у власну педагогічну практику;
- інформованість про новітні ІКТ;
- інформаційну культуру педагога;
- комп'ютерну грамотність;
- знання санітарно-гігієнічних правил використання ІКТ;
- вміння розробляти електронне забезпечення;

– знання методики використання ІКТ у навчальному процесі.

Останнім є спеціалізований блок, що передбачає:

– володіння змістом соціально-педагогічних дисциплін;

– знання методики викладання соціально-педагогічних дисциплін.

Вищеописана структура готовності майбутніх викладачів соціально-педагогічних дисциплін до використання ПСТ у навчальному процесі вищої школи була створена на основі таких фундаментальних навчальних блоків, як: психологія, педагогіка, інформатика (інформаційно-комунікаційні технології).

Якщо ж розглядати зазначену структуру готовності майбутніх викладачів соціально-педагогічного профілю з точки зору інформатизації освіти та необхідності володіння ними кожним навчальним блоком, то її можна подати в такому вигляді:

1. Мотиваційний компонент (бажання займатись педагогічною роботою за умови інформатизації освіти; розуміння необхідності вдосконалення власної професійної діяльності та впровадження у навчальний процес ІКТ, зацікавленість новими досягненнями в галузі ІКТ; інтерес до професії викладача соціально-педагогічних дисциплін; орієнтація на досягнення високих результатів; бажання та здатність виявити креативність у вирішенні професійних завдань; спрямованість на власний інтелектуальний розвиток, а також розвиток студентів).

2. Змістовний (когнітивний) компонент (інформованість про новітні ІКТ; володіння змістом технічних дисциплін; інформаційна культура; комп'ютерна грамотність; знання методики викладання соціально-педагогічних дисциплін із використанням ІКТ; професійно-педагогічні знання, вміння та якості: педагогічний такт, педагогічна вимогливість, товариськість, самовладання, знання впливу ІКТ на психологію студента тощо).

3. Проектувально-технологічний компонент (аналітичні вміння – аналіз інформаційно-комунікаційних продуктів та знаходження оптимальних способів їх застосування в педагогічній практиці, зокрема при викладанні соціально-педагогічних дисциплін; прогностичні вміння – передбачення можливих результатів упровадження ІКТ та засобів у викладанні соціально-педагогічних дисциплін, попереднє оцінювання витрат засобів, праці та часу учасників освітнього процесу; модельювальні вміння – розробка власного електронного освітнього проекту та планування технології його використання при вивченні соціально-педагогічних дисциплін з урахуванням як власних потреб, так і потреб студентів, можливостей (матеріальних зокрема), інтересів, засобів, досвіду і власних якостей особистості).

4. Організаційний компонент (мобілізаційні вміння – вміння привертати увагу студентів, розвивати в них стійкий інтерес до навчання, формувати потребу в здобутті знань із соціально-педагогічних дисциплін та ІКТ для ефективного їх використання в майбутній професійній діяльності; інформаційно-дидактичні вміння, що пов'язані з безпосереднім викладанням соціально-педагогічних дисциплін із використанням ІКТ, вміння та навички пошуку та роботи з інформацією; розвивальні вміння – стимулювання пізнавальної самостійності й творчого мислення у студентів технічного профілю, розвиток їх пізнавальних здібностей за допомогою створення проблемних ситуацій та завдань, що потребують застосування раніше засвоєних знань із соціально-педагогічних дисциплін та ІКТ; орієнтаційні вміння – стійкий інтерес майбутніх викладачів соціально-педагогічних дисциплін до навчальної та

професійної діяльності, формування наукового світогляду, а також орієнтація на постійне вдосконалення комунікаційних вмінь – користування комунікаційними технологіями (вербальні та перцептивні вміння, педагогічні техніки тощо).

5. Контрольно-оцінний компонент (рефлексія – самооцінювання власної професійної підготовки та діяльності; діагностувальні вміння – перевірка знань, умінь і навичок студентів за допомогою інформаційно-комунікаційних і традиційних технологій; корекційні вміння – використання технологій, що спрямовані на коригування та підвищення освітнього рівня студентів).

Висновки. Основну роль в інформаційній підготовці суспільства відіграють вищі навчальні заклади. Вища школа здійснює комп'ютерну підготовку, методичне управління та підготовку кадрів для системи освіти в цілому. Створюючи свої інформаційні ресурси, включаючи їх у всевітню мережу, вища школа впливає на всі сторони навчального процесу. Тому в сучасних умовах на перший план виходить завдання щодо формування готовності майбутніх учителів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. У широкому значенні поняття "готовність до діяльності" трактується як готовність до життєвої практики в цілому, до входження в нову сферу, до самореалізації в творчій діяльності, до перенесення знань і способів діяльності з однієї сфери в іншу, до діяльності в нових умовах, що постійно змінюються, до адекватного самооцінювання. У вузькому сенсі готовність до педагогічної діяльності можна розглядати як сукупність властивостей і якостей особистості вчителя, що адекватно відображає структуру його педагогічної діяльності як вирішальну умову швидкої адаптації випускника вузу до специфічних умов педагогічної праці, як можливість для подальшого професійного вдосконалення.

Література

1. Гурін Р.С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.С. Гурін ; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського (м. Одеса). – О., 2004. – 252 с.
2. Захарова Т.Б. Профильная дифференциация обучения информатике на старшей ступени школы / Т.Б. Захарова. – М., 1997. – 212 с.
3. Коломієць В.С. Формування професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В.С. Коломієць ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2001. – 22 с.
4. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися : учеб. пособ. / Л.В. Кондрашова. – М. : Прометей, МГПИ им. В.И. Ленина, 1990. – 160 с.
5. Концепція програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – № 3. – С. 3–10.
6. Яшанов С.М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / С.М. Яшанов ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2003. – 220 с.

АПАНАСЕНКО М.Г., КАЛЕДИН П.П.

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ УЧАЩИХСЯ

Актуальность проблемы педагогического руководства формированием познавательного интереса учащихся определяется государственными документами о развитии современной общеобразовательной средней школы Украины [1] и социальным заказом на научные разработки эффективных развивающих систем обучения и технологий их реализации.